

Puskás Attila börtönevei

(Megtorlás Erdélyben)

Különös hadbíróági tárgyalásra került sor 1959. szeptember 16-án. A Kolozsvári III. Hadtest Katonai Törvényszéke marosvásárhelyi kiszállásán a mellényszabóból „hadbíró őrnaggyá” avasztált Macskási Pál vezette tanács a csikszeredai Római Katolikus Főgimnázium – ma Márton Áron nevét viseli – hat tanárának és öt diákjának perében hozott ítéletet.

1959. április 13-ával kezdődően a Securitatehoz kerültek Sántha Attila gimnazista rendszerellenes versei. Először a diákokat tartóztatták le, majd június 6-a és augusztus 7-e között sorra kerültek a tanárok, akiket a magyar forradalom idején tanúsított „ellenséges” magatartással vádoltak. Az elsőrendű vádlott *Puskás Attila* volt, aki 1931. augusztus 9-én született Kolozsváron, és letartóztatásának időpontjában – 1959. május 12. – Csikdánfalván természetrajzot tanított. A bűnjel, a corpus delicti, az Október 23 című verse volt, amelyet 1956 novemberében *Lőrincz János* tanártársa esküvőjén szavalt el. Ezután egypercnyi csenddel adóztak a szabadságharcban elesettek emlékének. Ezért „a társadalmi rend elleni szervezkedés” mellett „tiltott kiadványok, többek között saját ellenforradalmi verseinek terjesztésével” is vádolták. A vádirat szerint Puskás Attila a magyar forradalom leverése után vádlott-társaival elhatározta: többet nem néznek szovjet filmet,

tiltakozásul, amiért a szovjet csapatok leverték a magyar forradalmat. A vád szerint: Puskás Attila 1957. március 15-én, a díszgyűlés alkalmával, „eltorzítva”, „a szocialista rendszerrel szemben állóan mutatta be az 1848–49-es magyar forradalom kitérésének jelentőségét”. Telve nacionalista és sov-

iniszta eszmékkel, megszerzte az 1943-ban, a Horthy-rendszer idején kiadott *Gábor Áron* című színdarabot, amelyet tanulmányozásra átadott diákjainak, célja a színdarab bemutatása volt.

A Kolozsvári III. Hadtest Katonai Törvényszéke a Btk. 209. szakasza 1. pontja és a 325. szakasz előírásai alapján az 1959. szeptember 16-án kihirdetett ítéletében *Puskás Attilát* 20, *Palczser Károlyt* 15, *Bereczk Lajost* és *Kovács Gyulát* 8–8, *Lőrincz Jánost* 7, *Kovács*

Dénest 6 év börtönbüntetésre ítélte. Mindannyian tanárok voltak. Az öt diák büntetése: *Sántha Imre* – későbbi neves keramikus – 7, *Szőcs László* 7, *Vorzák János* 7, *Zsók László* 6, *János László* 3 év börtön.

1996 szeptemberében Puskás Attilával a szamosújvári börtön földalatti kazamatáiban térdig vízben készítettem tévéfelvételt: a magánzárkákban, az úgynevezett „izolare”-ban az átható nedvesség csontig hatolt, átjárta a rabruhát, nappalra felhúzták a falra a priccset, nem szabadott leülni, csak minden két napban adtak egyszer ételt. A cél: a politikai foglyok fizikai megsemmisítése.

Albert Levente felvétele

Goiciu Petre, a szamosújvári börtön szadista parancsnoka azzal fogadta a rabokat: innen csak borítékban fognak szabadulni! Vagyis: levélben értesítik a hozzátartozókat a halálukról. Puskás Attila a szabadulásáig, 1964. augusztus 3-ig a szamosújvári börtönben raboskodott. Akkor az Amerikai Egyesült Államok nyomására a politikai foglyok nagy részét szabadon engedték. Fontos hangsúlyoznunk: Romániában nem volt közkegyelem, csak a büntetés le nem töltött részét engedték el. Még 1966 után is folytak a politikai indíttatású bebörtönzések. Puskás Attila szabadulása után Sepsiszentgyörgyön talált menedéket. A Háromszékben folytatásokban megjelenő, családja és saját maga „nótáztatásáról” szóló sorozata alulírottak igazi olvasmánycsemege. Még akkor is, ha ismerem, áttanulmányoztam periratát, őrzöm az Október 23 című verse rekonstruált példányát, a család történetét: mint a hófehér gyolcon a vér, a megszenvedett élet hitelessége süt át minden során! Ismerem természetrajzi munkáit. Főművének a *Csáky Ernővel és dr. Rajnai Zoltánnal* közösen írt, 2012-ben Budapesten megjelent *Puskás Tivadar*, a nagy magyar feltaláló című kötetét tartom. Ebben állít méltó emléket Gyergyóditróból származó nagy ősenek. A magyar forradalom leverésének 60. évfordulóján a Puskás Attila által utólag rekonstruált verstöredékét mellékeljük.

Tófalvi Zoltán

Október 23

*A népek Dávidja Góliátra támadt,
megrázta ólmos szolgálancsait,
a holt bálványra sújtott, s robajjal
zuhant hazug tekintély, hála, hit.*

*Akit temetnek, tudta-e sorsát?
(Az elgázolt kislány halott.)
Rejtett-e szívében – alvadt vére már –
a diák egy gyáva szölamot?*

*(...) De itt csak a képzelet mereng
s fegyvertelen forrt az indulat,
sóhajba oszlik vágunk, s a tett
félúton marad,
a zsarnok gyötrelmeinken nevet.*

*Testvéreim, ránk tekintsetek!
Hitványabb anyag mi sem vagyunk.
Ma üdvözlét nektek, bátor magyarok!
(holnap talán már nem szólhatunk).
De most minden némuljon el,
a nem méltó ne köpje átkát.*

*Vackába bújjon szétrohadni,
kit most szent tűz nem hevít,
ezer évig urát szolgálja,
tűrjön, mert túrni tud,
messzebb ne lásson, mint ön maga,
ne érdekelje, hova jut.*

Forrás: Háromszék 2016. november 5..

